

Ірина Цюряк

викладач

ПОЛТАВА**До питання формування творчої особистості вчителя музики**

Сучасні педагогічні пошуки ґрунтуються на осмисленні важливості подолання художньої однобічності суб'єкта мистецької освіти, формування його полі художньої свідомості на основі інтеграції знань за принципом галузевого взаємодоповнення та усунення міждисциплінарної відокремленості у викладанні предметів художньо-гуманітарного циклу. Опора на різнобічні художні інтереси, досягнення „універсальності” освіти не заперечують вибору одного з мистецтв як домінантного, найбільш значущого для конкретного суб'єкта сприйняття. З усіх видів мистецтва музика більш точніше і яскравіше передає сутність внутрішнього особистісного життя людини. Цінність музичного мистецтва полягає у правдивому відображенні думок, мислень, відчуттів, всього того, що не може бути виражено ні словом, ні будь-яким іншим видом мистецтва. „Музика приводить у вібрацію саму душу людини: вона діє безпосередньо на організм душі, викликаючи в ній глибокі і найпотаємніші хвилювання. Образне мистецтво ставить між душею людини й предметом пізнання образ, тобто відому структуру свідомості і через цю структуру душа і відчуває буття” [4,305]. Зазначимо, що процес залучення підростаючого покоління до спадщини культури, зокрема дому зичного мистецтва, формують в ньому естетичне відношення до дійсності, ведуть до оновленого змісту, відповідної форми смаків, почуттів, потреб. Людина виробляє в собі здатність до творчості, створення естетичних цінностей у житті, діяльності, побуті, відношеннях, що, у свою чергу, робить її досконалішою та вихованішою. А успішність морального, інтелектуального виховання

залежить від естетичного рівня людини, невичерпною складовою якого є музичне мистецтва.

На сучасному етапі важливим завданням для вищої школи поряд з удосконаленням функціональних сторін професійної майстерності вважається й розвиток особистості майбутнього спеціаліста, його творчої власної діяльності у якісно новому баченні, а саме на підставі моделі поліцентричної інтеграції знань. У процесі становлення особистості майбутнього музиканта важливим є підхід, особлива ситуація, яка створює умови для виявлення індивідуальності, вимагає емоційних переживань, розвиває науку спілкування, спонукає до співпраці. Відомо, що навчально-виховний процес – це, насамперед, взаємопартнерство, взаємовплив. Отже і вихованець (студент) теж впливає на викладача. Тому викладач змушений щоразу застосовувати нові нестандартні методи для успішного вирішення проблеми в підготовці, становленні і розвитку свого учня, його обдарованості і індивідуальності. Ця взаємодія вихованця й педагога-професіонала сприяє духовному осягненню сфер музичного мистецтва. Найкращі можливості щодо використання у процесі професійної підготовки вчителя музики притаманні інтеграції, бо уможлиблює зростання кількості варіантів взаємовпливу і взаємопроникнення мистецтв, дозволяє охопити не тільки мистецькі явища, але й знання у галузі мистецтва. Важливість цього питання безперечна, бо сучасний рівень цивілізації як ніколи гостро ставить на порядок денний питання якості підготовки майбутнього спеціаліста. Професіональна діяльність соціокультурної сфери допускає роботу з музичним твором, колективом у різних аспектах, а саме: викладацькому, виконавському, диригентському та інших. Це вимагає певного уміння оцінити, аргументувати, адекватно зреагувати на виконання музичних творів призначених для різних вікових, освітніх та соціальних аудиторій.

Особливу увагу слід звернути на те, що для студента складністю є оволодіння умінням самостійно мислити. Високий рівень аналітичного мислення допоможе йому глибоко відчувати зміст і логіку побудови твору, подолати технічні та психофізіологічні труднощі, творчо підійти до проблеми інтерпретації виконуваного твору. Мистецтво завжди є сферою свободи, сферою художнього втілення всього багатства світу. Молоде покоління, обравши найсучасніший спосіб життя, повинно мати міцну опору – національну; поряд із цим слід сказати, що у сучасній системі виховання молодих спеціалістів-музикантів повинен мати місце характер творчої діяльності, співвідношення специфіки і спільності історії культури досвіду народів світу. Сили творчої особистості – це постійне виховання доброти, любові і впевненості у своїх силах, які повинні спиратися на серйозні знання спеціальних музично-теоретичних дисциплін, всебічну обізнаність з актуальними проблемами сучасності.

Ефективність творчої діяльності музиканта залежить від багатьох факторів, серед яких важливе місце займає формування індивідуальності виконавця. Дана проблема широко ставилась у спеціальних музикознавчих роботах відомих діячів культури і мистецтва, проте питання аналізу психологічних особливостей виховання майбутніх диригентів, зокрема, диригентів-початківців на факультетах підготовки вчителів початкових класів, практично не висвітлювалася в науковій літературі. Зазначимо, що навчання диригуванню містить у собі безліч специфічних складнощів, зумовлених певними особливостями психологічної сфери особистості, які впливають із того, що диригування - це не лише система м'язових рухів, а й складний, багатогранний комплекс факторів. Ретельно проаналізувавши посібники, методичні рекомендації щодо постави корпусу, рук, аспектів мануальної техніки, принципів роботи над партитурою тощо, можна зробити висновки: жодна, навіть найдосконаліша система таблиць та сем не здатна створити повноцінного диригента, який би комплекс музичного

обдарування він не мав. За словами яскравого представника національної диригентської школи М. Колеси: „безумовно, диригент має познайомитись зі спорідненими видами мистецтва: літературою, образотворчим мистецтвом, народною творчістю, не кажучи вже про широку культуру особистості” [3,5].

Сучасна музика за останні десятиріччя значно ускладнилася і, як свідчить педагогічний досвід, керування хором (навіть з педагогом), зробилося неможливим без високорозвиненої техніки диригування і стає важливою проблема подолання психологічних труднощів при оволодінні диригентською майстерністю. Велику користь у розв’язанні цього питання принесе активізація пізнавальної діяльності та комплекс знань, в спрямованих на самостійну роботу з елементами творчого пошуку. У свою чергу диригенти-початківці повинні виявляти ініціативу у пошуках найменшої можливості для управління „живим” звучанням, а вдосконалення знань з музично-теоретичних дисциплін (сольфеджіо, гармонія, читання партитур, аналіз музичних форм, історія музики, народна творчість, хорознавство тощо), постійна робота над розвитком інтелекту (вивчення спеціальної літератури, слухання музики, ознайомлення з новинами культурного життя), сприятимуть формуванню особистості, подоланню виконавських та психологічних труднощів.

Не менш важливим є питання самооцінки своїх знань студентами. Не треба захоплюватись (особливо на початковому етапі) дуже складними у технічному, виконавському аспектах творами, які неможливо розкрити без необхідних технологічних та психофізичних навичок. Бо самобутнє виконання твору є завжди результатом самостійного мислення, творчої фантазії студента і завжди несе в собі своєрідність і неповторність його художньої індивідуальності. Творчий метод митці нерозривно пов’язаний з його світоглядом. Якщо виконавець глибоко вивчає оточуючий світ, розуміє тенденції сучасного життя, проникається проблемами оточуючої дійсності,

його творчість ушляхетнює і збагачує внутрішній світ слухача, викликаючи почуття співучасті. Особливість цієї системи зі зворотнім зв'язком, тобто єдності між „внутрішнім” і „зовнішнім”, полягає в тому, що вона діє на розум і серце, формує цілісність особистості і готує до повноцінного сприйняття мистецтва – музики. Біля двохсот років Гете писав, що „ немає нічого тільки внутрішнього, немає нічого тільки зовнішнього, тому, що внутрішнє є одночасно і зовнішнє” [2,7]. Згодом Гегель, який завжди вважав себе учнем автора „Фауста”, з цього приводу підкреслював, що „зовнішнє не тільки не протилежне внутрішньому, але вони завжди взаємодіють” [1,158]. Ця нерозривна єдність і взаємодія „внутрішнього” і „зовнішнього” у професійній діяльності диригента є тим самим природним фундаментом, на якому врешті решт і з'являється професійна майстерність. В усій багатогранності зв'язків між диригентом та хоровим колективом слід відзначити, що диригент – єдиний виконавець, який у процесі виконання не знаходиться у фізичному контакті зі своїм інструментом (хором), управління здійснюється на відстані. І вже цей факт вимагає глибокого дослідження граней диригування, пов'язаних із психікою і психологією як диригента, так і хору. Диригент як художник, безпосередньо не видобуває музичних звуків, а тільки спонукає інших до їх відтворення. Звідси витікають психологічні завдання, що постають перед диригентом. У відповідності до них виховання диригента відрізняється від підготовки інструменталіста-виконавця, основним моментом якого є ситуація, коли диригент позбавлений можливості при опануванні професією щоденно працювати на своєму „інструменті”. У вирішенні цього питання можна рекомендувати зосередити увагу на наступних моментах: 1) уміння студента читати нотний текст партитури і відтворювати його звучання для себе завдяки внутрішньому слуху; 2) уміння тримати і актуалізувати в пам'яті музичний образ під час роботи з хоровим колективом; 3) усвідомлення часової орієнтації твору, його темпоритму в залежності від образного змісту

твору. Таким чином можливість досягнення художнього образу в творі ґрунтується на інтеграції загально художньої ерудиції й усвідомлення цілісної художньої картини.

Отже, доцільність застосування інтеграційного підходу у справі фахової підготовки вчителя музики обґрунтовується тим, що різновиди мистецтва мають спільну символічно-образну природу, підпорядковуються загальним художнім законам й закономірностям і водночас володіють специфічними комплексами виразних засобів відповідних способу чуттєвого досягнення світу особистістю. За допомогою різновидів мистецтв (зорового, слухового, тактильного тощо), у ході мистецької взаємодії іде сприяння більш повному та всебічному розкриттю ідейно-художнього змісту твору, забезпечується цілісність і емоційна сила його впливу на формування творчої особистості майбутнього вчителя музики.

Література:

1. Гегель Г. Наука логики. Т.3. Учение о понятии. – М., 1972. – 374с.
2. Канаев И. Гете как естествоиспытатель. – Л., 1970. – 93с.
3. Колесса Н. Основы техники дирижирования. – К., 1981. – 208с.
4. Лосев А. Строение музыкального мироощущения. - М, 1996. – С.637-666.